

Ulla-Marjatta Mustanoja

Muslimisiirtolaisten sopeutuminen: Suomen tataarit

Muslimisiirtolaisten määrä Pohjoismaissa Suomea lukuunottamatta nousee kymmeniin tuhansiin. Suomen siirtolais- ja pakolaispolitiikka poikkeaa muista Pohjoismaista, mutta Suomessa on Pohjoismaiden vanhin, jo useamman sukupolven täällä elänyt muslimivähemmistö, joka on erinomaisen hyvin sopeutunut suomalaiseen yhteiskuntaan.

Suomalaiset tataarit, jotka tunnetaan myös "suomenturkkilaisina", muodostavat vajaan tuhannen hengen uskonnollisen ja etnisen vähemmistön, joka on pystynyt säilyttämään islamin uskon ja suuren osan tataariperinnettä ja välittämään ne täällä syntyneille polville.

Uskonnon lisäksi oman kielen, misharin, käyttö muodostaa tärkeän osan etnistä identiteettiä. Elävästä kielestä kertoo se, että kaikki tataarit käyttävät sitä yhä poikkeuksetta keskinäisessä kanssakäymisessään, ja että vielä viidennen polven tataarilapset oppivat sen ennen suomenkieltä. Tataarit voi yhä tunnistaa myös etu- ja sukunimien perusteella. Omassa etnisessä muodossaan nimet liittyvät islamilaiseen perinteeseen.

Ulla-Marjatta Mustanoja, VTK, sosiaaliantropologi, valmistele parhaillaan lisensiaattitutkielmaansa, joka käsittelee tataarien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Siirtolaisuuden alku

Venäjältä Suomen suurruhtinaskuntaan kauppiaina muuttaneet tataarit olivat enimmäkseen maanviljelyksestä elantonsa saaneita pientilallisia, jotka pääasiassa asuivat silloisen Nishnij-Novgorodin (nykyisen Gorkin) kuvernementissa – varsinkin Aktukin, Kujsun ja Suksun muslimikylissä. Vaikka maanviljelys olikin pääelinkeinona, vanhana sivuelinkeinona oli harjoitettu kaupankäyntiä, jonka piiriin Suomi tuli viime vuosisadan loppuneljänneksellä.

Suomeen kauppamatkoille tulevat jouduitivat anomaan oleskelu- ja työluvan lääninhallituksilta, jotka myönsivät ne tietyille alueille ja tietyksi ajaksi. Kauppa oli aluksi kiertokauppaa ja tänne tultiin myymään lähinnä valmiita vaatteita ja tekstiilejä, joiden osalta omavaraistaloudesta oltiin luopumassa paitsi teollisuuskeskuksissa myös maaseudulla.

Siirtolaisuuden alku ajoittuu viime vuosisadan viimeiselle neljännekselle ja muutoliike loppuu vasta 1930-luvun puolella itärajan sulkeuduttua kokonaan. Ensimmäiset siirtolaiset asettuivat Viipuriin (mahdollisesti jo vuonna 1868), ja vuoteen 1890 mennessä Helsingin väestöön kuului 28 muslimia, joukossa nykyisen yhdyskunnan perustajia. Osa muslimista oli saapunut Venäjän armeijan palvelukseen.

Vähitellen kausiluontoinen kauppa muuttui pysyväksi ja vuonna 1910 Helsingin väestörekisteri ilmoitti islaminuskoisten määräksi 186 henkeä. Helsingissä oli useita perheitä, joissa 23 alle kymmenvuotiaasta lasta. Muuttoliikekin oli jo hajaantunut niin, että alle 15-vuotiaita lapsia esiintyy tuona vuonna paitsi Helsingin ja Viipurin, myös Turun, Tampereen, Vaasan ja Oulun väestölaskennoissa.

Siirtolaisiksi tuli yksittäisiä kauppiaita, useat toisilleen tuttuja tai sukulaisia; mitään siirtolaisaaltoa ei esiintynyt. Perheet saapuivat Suomeen vasta miesten asetuttua tänne pysyvästi. Osalle suku valitsi vaimotkin Venäjältä, jonne vanhempi polvi jäi. Monet tataareista asuivat Suomessa vain tilapäisesti; osa palasi takaisin Venäjälle, osa jatkoi täältä länteen tai Turkkiin.

Siirtolaisista vähemmistöksi

Jo vuosisadan alussa maassamme oli niin paljon Venäjältä tulleita tataareja enemmän tai vähemmän pysyvästi, että haluttiin perustaa yhdistys uskonnon harjoittamiseksi ja perinteen sekä omien tapojen vaalimiseksi. Viranomaiset vahvistivat Helsingin musulmaaniyhdyntöseuran säännöt vuonna 1915. Suomen lait eivät silloin vielä sallineet ei-kristittyjen perustaa omia uskonnollisia yhteisöjä. Uskonnonvapauslaki tuli Suomessa voimaan vasta vuonna 1922.

Suomen muhamettilainen seurakunta hyväksyttiin ja merkittiin uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriin 1925. Seurakunnan jäsenluku oli tuolloin 528. Vuonna 1932 imaami sai luvan vihkiä sellaiset aviopuolisot, jotka kumpikin kuuluivat seurakuntaan. Avioliittojen solmiminen tulikin vuosittaiseksi vuodesta 1934. Kolmekymmentäluvulla Suomessa syntyi lapsia jo 40 ja seuraavana vuosikymmenenä 154.

Suomen muhamettilainen seurakunta on nykyään Suomen Islam-seurakunta,

jonka kotipaikkana on Helsinki. Tampereelle perustettiin vuonna 1943 Tampereen Islam-seurakunta. Näihin kahteen seurakuntaan kuuluvat muuallakin Suomessa asuvat tataarit. Moskeijat sijaitsevat Helsingissä, Järvenpäässä ja Tampereella, rukoushuoneita on useilla paikkakunnilla ja seurakuntien hautausmaat ovat Helsingissä, Turussa ja Tampereella.

Suomen Islam-seurakunnan hallinnollisista ja taloudellisista asioista vastaa seurakunnan johtaja yhdessä hallituksen kanssa. Varsinainen päätösvalta on seurakunnan vuosikokouksella. Äänioikeus on jokaisella 18 vuotta täyttäneellä seurakunnan jäsenellä. Hallitukseen on kuulunut myös naisia. Aluksi varat toimintaan ja menojen peittämiseen saatiin yksityisiltä seurakuntalaisilta ja uskonnollisten pyhien yhteydessä kerätyistä uhrilahjoista. Seurakunnalla oli myös väliaikainen verotusoikeus jäseniinsä. Nykyään seurakunta on taloudellisesti omavarainen; seurakunta omistaa kiinteistöjä ja sen hoidettavana on rahastoja.

Etninen tausta

Vähemmistö muodostuu misharitataareista. Täällä he ovat käyttäneet itsestään myös nimitystä ”suomenturkkilaiset”. Tataarisanan monet kokivat loukkaavaksi ja huonotapaiseksi. Vaikka ”turkkilaiset” yleensä mielletään ja liitetään nykyään Turkin valtion, turkkilaisia ja turkkilais-tataarilaisia kansoja tai etnisiä ryhmiä on satoja. Pelkästään Neuvostoliiton väestölaskennassa vuonna 1926 esiintyi tataarien lisäksi 105 erilaista turkkilais-islamilaista etnosta; myös misharit (mestserjakit) laskettiin omaksi ryhmäkseen. Myöhemmissä väestölaskennoissa heidät on yhdistetty tataareihin. Mishari-nimitys on kuitenkin yhä käytössä.

Misharien esi-isät olivat Kultaiseen Ordaan kuuluvia turkkilais-tataareja, jotka siitä irtauduttuaan muodostivat 1400- ja

1500-luvulla omia feodaalisia ruhtinas-kuntia Volgalta länteen, missä he sekoituivat suomensukuisiin mordvalaisiin ja mestseroihin, joista kummastakin ryhmästä vain osa sulautui turkkilais-tataareihin. Osa mestseroista venäläistyi ja kääntyi kristinuskoon (ns. venäläiset mestserat); mordvalaiset muodostavat yhä oman etnoksen.

Ulkoiselta olemukseltaan mishareja ei erota suomalaisista. Vähemmistöön on kuitenkin sulautunut myös aikaisemmin Venäjältä muuttaneita muita etnoksia edustavia henkilöitä ja myöhemmin siihen on hyväksytty lähinnä turkkilaisia aviopuolisoita. Misharinkielen käyttö on kuitenkin edellytyksenä seurakuntaan liittymiselle.

Uskonnollinen tausta

Suomen lain mukaan eri uskonnollisilla yhdyskunnilla saa olla omia tapoja ja oikeuskäsityksiä, mikäli ne eivät loukkaa Suomen lakia. Valtiolliset lait ovat siten ensisijaisia ja uskonnolliset lait toissijaisia. Venäjällä asuneet muslimit olivat jo 1500-luvulta lähtien olleet vähemmistöasemassa, joten joko valtiollisiin ja uskonnollisiin lakeihin oli olemassa jo ennen tänne muuttoa. Suomalaiset tataarit ovat sunnimuslimeja ja kuuluvat hanafilaiseen lakikoulukuntaan, johon suurin osa tataareista muuallakin kuuluu. Aluksi imaamit olivat seurakuntalaisten omasta keskuudesta, nykyään he ovat uskonnollisen koulutuksen saaneita tataareja Turkista.

Seurakunnan perustamisasiakirjassa kiteytetty oppi sopisi mille tahansa muslimiyhteisölle maailmassa:

”Seurakunta maksuu islamin opin, jonka pääpiirteet ovat seuraavat:

- 1) Usko Ainoaan Jumalaan ja Hänen profeettaansa Muhammediin.*
- 2) Rukoileminen viidesti vuorokaudessa ja*

julkisen jumalanpalveluksen toimittaminen moskeijassa joka perjantai.

3) Kuukauden kestävä paasto vuodessa.

4) Yhden neljännekymmenennen osan lahjoittaminen omaisuudesta köyhille.

5) Varakkaan muhamettilaisen on kerran elämässään tehtävä pyhiinvaellusretki Mekkaan.

6) Kaikkien uskontojen kunnioittaminen.

7) Ruumiillisen ja henkisen puhtauden noudattaminen.

8) Totuuden noudattaminen kaikessa.

9) Kunnioitus kanssaihmissä kohtaan ja pyrkimys olemaan yhteiskunnalle hyödyksi.

10) Suoda hyvää kaikille ihmisille.”

Viittä ensimmäistä kutsutaan islamin viideksi peruspilariksi. Loput viisi kuuluvat yhtä lailla islamilaisen opin ja hengen piiriin, vaikkakin siirtolaiset niitä korostamalla pyrkivät viestittämään suomalaiselle yhteiskunnalle, että islamin usko ei estä valmiutta sopeutua uusiin oloihin ja että se ei sisällä mitään, mitä suomalaisten tulisi pelätä.

Uskonto erottaa muslimitataarit muista suomalaisista, kun taas voimakas etnisyyss toimii raja-aitana tänne saapuviin muihin muslimeihin. Nykyään suomalainen valtakulttuuri koetaan omaksi ja etnisesti vieraat muslimikulttuurit kaukaisiksi.

Kuitenkin yhteinen uskonto yhdistää ja moskeija on avoin kaikille muslimille. Pidetään luonnollisena, että seurakunnan imaamit tarjoavat uskonnolliset palvelut nimenannosta hautajaismenoihin ilmaiseksi kaikille sitä haluaville muslimille. Täällä kuolleet muslimit voidaan haudata seurakuntien hautausmaihin. Seurakunnan jäseneksi ei kuitenkaan ole mahdollista liittyä.

Etnisyyden ylläpitäminen

Etnisyyden säilyttämistä varten perustettiin kulttuuriseura Finlandiya Turkleri Bir-

ligi r.y. vuonna 1935, jonka puitteissa on järjestetty teeltamia, teatteritoimintaa, juhlia, esitelmiä, kirjallisuusiltoja ja musiikkitoimintaa. Levyjäkin julkaisee kuoron lisäksi on pienempiä yhtyeitä, joista osa sovittaa vanhoja kansanlauluja mieleisekseen. Myös kokoelma kansanlauluja on julkaistu. Muutenkin jäsenten oma kirjallinen tuotanto on ollut mittava.

Seurakunnan jäsenten perustama Turkilaisen Kansakoulun Kannatusyhdistys r.y. perusti oman kansakoulun Helsinkiin vuonna 1948. Koulu lakkautettiin oppilaiden vähyyden vuoksi vuonna 1969. Nyt kannatusyhdistys ylläpitää kerran viikossa tataarinkielistä leikkikoulua. Nuorille seurakunta järjestää joka kesä ja talvi leirikouluja, joissa opetetaan omaa kieltä ja islamin uskontoa.

Seurakunnalla on myös oma urheiluseura Yolduz r.y. vuodesta 1945 (ja jo tätä ennen Altin Orda), jonka piirissä on voinut harrastaa mm. jalkapalloilua, jääkiekkoilua, tennistä, pöytätennistä ja shakkia. Uskonnolliset juhlapyhät muodostavat erään tärkeän yhdessäolomuodon. Suuria pyhiä kokoonnutaan viettämään yhteen Islam-talon moskeijaan ja juhlatiloihin kauppaan.

Kulttuurisiteitä on solmittu Neuvostoliitossa asuviin tataareihin. Vierailut kummankin puolen ovat vilkastuneet. Täällä on vierailut mm. kuoronjohtajia ja kansantanssiohjaajia. Uutta siirtolaista ei kuitenkaan ole. Vaikkakaan siirtolaisten halukkuutta ja vapaaehtoista toimintaa ylläpitää omaa etnistä identiteettiään ei voi vähätellä, on selvää, että seurakunnan nykyinen vakaa ja vauras taloudellinen tilanne mahdollistaa sen käytännössä. Seurakunnan palkkaamat työntekijät ja omat tilat erilaisiin omiin toimintoihin nuorten tiloja myöten sekä rahalliset avustukset erilaisille toimintoille tekevät osallistumisen mahdolliseksi kaikille.

Rakenteellinen sopeutuminen

Vuosisadan alusta asti lapset kävivät maiden tavoin suomalaista koulua ja oppivat suomen kielen ja suomalaisen yhteiskunnan säännöt. Nykyään kaikki ovat myös Suomen kansalaisia.

Neljäkymmenluvulle siirryttäessä lähes kaikki (98 %) saivat yhä toimeentulonsa kaupasta. Aluksi vaimot olivat kotona tai työssä perheen liikkeissä, nykyään naiset ovat työelämässä muiden tavoin. Ja vaikka kauppiaan ammatti on yhä suosittu, mainitsemisen tässä muita esimerkkejä nykyammateista: lakimies, insinööri, lääkäri, hammaslääkäri, leipuri, tehdastyöläinen, virkamies, ravintoloitsija, hovimestari, muusikko, valokuvaaja, autonkuljettaja, turkkuri, puheterapeutti, opettaja, pankinjohtaja, pankkivirkailija, laborantti, sairaanhoitaja, sihteeri, sosiaalityöntekijä, posliinitaiteilija, lentoemäntä ja pääkonsuli.

Etninen identiteetti ei liity ammatteihin. Tataarit itse korostavat, että ei ole ammattia, missä ei uskonnon tai etnisyyden vuoksi voisi toimia. Suosituiksi mainitaan ammatit, joissa tapaa muita ihmisiä. Koska vähemmistö on täysin kaupunkilaista, maanviljelijöitä ei ole.

Mitään omaa poliittista kanavaa ei myöskään kaivata. Poliitiikkaan suhtaudutaan henkilökohtaisesti ja kunnallisvaaliehdokkaanakin olleen tataarin katsottiin edustavan omaa puoluettaan, ei tataareja. Tataarit eivät tunne olevansa syrjittyjä, vaan katsovat, että suomalaiset kohtelevat heitä normaaleina suomalaisina. Heidät hyväksytään enemmistön taholta sen sosiaaliseen rakenteeseen, eikä pelkästään työvoimana, vaan he voivat solmia myös ensisijaisia kontakteja naapureihin, työtovereihin, liittyä erilaisiin kulttuuri- ja sosiaalisiin seuroihin, voivat valita koulunsa ja seuransa ilman etnisiä esteitä. Oman etnisen identiteetin lisäksi tataarit tuntevat olevansa "tavallisia" suomalaisia. Varsin-

kin nuoremmilla polvilla on selvä kaksoisidentiteetti. Suomi tunnetaan koti-maaksi.

Tällaiseen ystävyyteen ja tasa-arvoisuuteen perustuvat suhteet mahdollistavat myös avioliitot eri ryhmien kesken. Avioliitoista melkein puolet solmitaan muiden suomalaisten kanssa. Vaikka seka-avioliittoa ei pidetä suotavana, ne nähdään tavallaan luonnollisena seurauksena vähemmistöasemasta. Seka-avioliiton solmivan henkilön perhe hyväksytään nykyään tataarisukulaisten puolelta. Seurakunnan toimintaan aviopuoliso ei ota osaa, lapsilla ratkaisee kielen osaaminen. Haluttomuutena uskonnollisten rajojen ylittämiseen voi pitää sitä, että 40 % aikuisväestöstä ei ole solminut avioliittoa. Viime vuonna solmituista neljästä muslimiavioliitosta kahdessa aviopuoliso oli turkkilainen.

Uskonnollinen ja etninen sopeutuminen

Tärkein tataari-identiteetin osoittaja on islamin uskonto. Islamin päämäärä on sama kuin kristinuskossa: iankaikkinen elämä. Tavalliselle ihmiselle islamilainen laki, Sharia, näyttää siihen tien. Tataarit eivät katso sen olevan ristiriidassa muun yhteiskunnan kanssa; monilta osin se ei edes eroa suomalaisesta elämänmenosta.

Toisin sanoen esimerkiksi monivaimoisuuden salliminen ei tarkoita, että se olisi pakollista tai että yksivaiheisuus ei olisi islamilaista. Monet yhteiset tavat ovat lähestyneet islamilaisia tapoja (tyttöjen läpipistettävät korvakorut, siviiliavioliitto, avioeron sallittavuus yleensä ja sen hakeminen kummankin aloitteesta, naisten oikeus omistaa ja periä omaisuutta jne.). Suuri osa Shariaa voidaan soveltaa tällä tavalla ”suomalaiseksi” loukkaamatta sen henkeä. Sharia sallii senkin, että nykyisissä työpaikoissa ei voi rukoilla viittä kertaa päivässä.

Muslimisiirtolaiset ovat oppineet sovitamaan tapansa ilman että suomalaisten

sopeutumista kysytäänkään. On opittu osittamaan ruoka-aineet, joissa ei ole sianlihaa, uskonnolliset tilaisuudet pidetään omassa piirissä ja omissa tiloissa. Suomalaisia ei häiritse se, että muslimit eivät vietä joulua tai pääsiäistä. Joissakin asioissa suomalainen yhteiskunta on tullut vastaan, kuten mahdollistamalla kouluissa ja sairaaloissa muslimille sopivan ruoan, tarjoamalla mahdollisuuden sairaalassa vainajan rituaalipesuun ja nopeaan ruumiinavaukseen, uhrieläinten teurastukseen teurastuslaitoksella jne.

Etninen sopeutuminen

Etnisistä piirteistä on parhaiten säilynyt oma kieli. Täällä asuvat tataarit puhuvat yhä puhdasta misharia, joka on hyvin lähellä kazanintataaria, jonka murteena sitä nykyään pidetään. Siirtolaisuus on kuitenkin vaikuttanut kieleen ja se eroaa nykyään Neuvostoliitossa yhä puhutusta misharista. Siirtolaisuus on heikentänyt perinteiseen maanviljelyskulttuuriin kuulunutta sanastoa ja korostanut suomalaiseen nykyelämään kuuluvaa sanastoa. Uusintamiseen pyritään oman kielen (mutta myös kazanintataarin) pohjalta. Venäjän vaikutus on täällä pienempi, mutta sen sijaan kielen vaikuttaa suomenkieli, joka (murteineen) on vaikuttanut myös kielen ääntämiseen ja äänenkäyttöön, mikä on selvästi havaittavissa varsinkin laulutavan muuttumisessa.

Siirtolaisuus on vaikuttanut myös kirjoitustapaan. Aikaisemmin kieli kirjoitettiin arabialaisilla kirjaimilla. Kun Neuvostoliitossa siirryttiin kyrillisten kirjainten käyttöön, Suomessa siirryttiin asteittaisesti latinalaiseen kirjaimistoon. Vielä 1950-luvun lopulla omat tiedotteet olivat sekä latinalaisin että arabialaisin kirjaimin luettavia. Nykyään käytetään nykyturkin kirjoitustapaa. Mutta vieläkin esim. hääkutsuisa käytetään arabialaisia kirjaimia. Kiin-

nostus arabiaan puhuttunakin kielenä on lisääntymässä.

Kielen ja nimien lisäksi etnisyys ei ulospäin korostu. Ensimmäisten kauppiaiden asuja paikoitellen ihmeteltiin, niistä kuitenkin pian luovuttiin. Kaupan olleet tavaratkaan eivät olleet etnisiä. Teollinen, kaupunkimainen nykyaikaistamisprosessi on vaikuttanut varsinkin aineellisen kulttuurin yhdenmukaistumiseen. Etniset piirteet eivät enää korostu arkipäiväisten tavaroiden ja esineiden käyttöominaisuuksissa. Asunnot ja kalusteet ovat samanlaisia, käytettävät vaatteet yhdenmukaisia hääpukuja myöten ja etnisyys tulee esiin lähinnä esteettisenä koristeluna sisustuksessa, joka sekkin nykyään on uuden ammattimaisen taiteen ja taideteollisuuden tulosta.

Omia etnisiä ruokia on aina valmistettu ja ne ovat yhä suosittuja. Uusiutuneitakin etnisiä piirteitä voi nähdä mm. vauvateen (naiset kutsutaan katsomaan vauvaa), nimenantotilaisuuden, hautajaisten ja muistojuhlien yhteydessä.

Suomeen siirtolaisina saapuneet tataarit ovat siis hyvin sopeutuneet suomalaisiksi ja silti pystyneet vähemmistönä säilyttämään oman tataari-identiteettinsä, islamin uskon ja oman misharinkielen. Hyvä so-

peutuminen on johtanut vähemmistön osittaiseen sulautumiseen muihin suomalaisiin, mutta vähemmistö pystyy myös yhä uusintamaan omia etnisiä piirteitään.

English Summary Muslim Immigrant Adaptation: Tatars in Finland

At the end of the last century, Muslim Tatars immigrated as salesmen from Russia to Finland. In the following decades, an Islamic Tatar minority developed. Today this minority consists of about a thousand people. It is well adapted to Finnish society while still retaining its ethnic identity. The members continue to be Muslims, they use their own Mishar Tatar language and their ethnic names. Tatar children learn their own culture at home; the Finnish environment and especially school teach them to also become Finns.

Though Tatars are accepted to primary groups, they want to retain their own ethnic background. The fact that Finnish Tatars are well off has contributed to structural assimilation, but simultaneously made it possible for the minority to maintain their own culture.

Kirjallisuus

- Ali, A., Karatau, H., Daher, O. (toim.): Suomen Islam-seurakunta 1925–1975. Helsinki 1975.
- Arifulla, I.: Suomen turkkilaisten nimityksestä. Suomen Heimo 7–8, 1941, s. 110–111.
- Halen, H.: A Bibliographical Survey of the Publishing Activities of the Turkic Minority in Finland. *Studia Orientalia* 51, 1979:11.
- Lauha, S.: Piirteitä Suomen muslimien seurakuntaelämästä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta. Helsinki 1963.
- Marjamäki, M.-L., Kolehmainen, I.: Tataarimusiikki Suomessa. Teoksessa Donner, Kurkela ja Lahminen (toim.): Suomen etnistien vähemmistöjen musiikki. Suomen Antropologisen Seuran toimitus no. 8, 1981, s. 85–96.
- Mustanoja, U.-M.: Tataarien sopeutuminen suoma-

laiseen yhteiskuntaan. Sosiaalipoliitiikan laudaturtyö. Helsingin yliopiston sosiaalipoliitiikan lait. Helsinki 1982.

Peltohaka, S.: Nimenanto- ja hautaustavat Suomen Islam-seurakunnassa – uskontoantropologinen tutkimus Suomen tataarien siirtymäriiteistä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta. Helsinki 1980.

Räsänen, Martti: Suomen turkkilaisista ja heidän vaiheistaan. Suomen Heimo, 5, 1941, s. 64–67.

Lisäksi lähteinä on käytetty Valtionarkiston maakunta-arkistoja, Suomen valtiollisia ja eri kaupunkien, Venäjän ja Neuvostoliiton väestölaskentoja, Islam-seurakunnan tiedotteita sekä seurakuntalaisten haastatteluja.